

Die verband tussen konserwatisme en kognitiewe buigsaamheid by Suid-Afrikaanse adolessente

Eerste voorlegging: Desember 2002

Die onlangse demokratisering van Suid-Afrika het tot gevolg gehad dat verskeie veranderinge aan die politieke, ekonomiese en sosiale sisteme aangebring is. Gevolglik bevind adolessente, as lede van die gemeenskap, hulle binne 'n konteks van verandering en aanpassing. Aangesien individue se mate van konserwatisme en kognitiewe buigsaamheid moontlik 'n invloed op hul hantering van veranderde omstandighede kan uitoefen, was die doel van hierdie studie om die verband tussen konserwatisme en kognitiewe buigsaamheid by adolessente te ondersoek en om die rol van geslag en kultuur in hierdie verband te bepaal. Die tersaaklike veranderlikes was kognitiewe buigsaamheid en konserwatisme. Laasgenoemde konstruk is in ses houdingsgroepeeringe, naamlik godsdienstige fundamentalisme, etnosentrisme, anti-hedonisme, tienergedrag, konformerende houding teenoor outoriteit en aandrang op streng reëls en strawwe onderverdeel. Vanuit die resultate is bevind dat adolessente wat hoë vlakke van kognitiewe buigsaamheid toon, ook hoë vlakke van konserwatisme, rakende godsdienstige fundamentalisme, etnosentrisme, tienergedrag en aandrang op streng reëls en strawwe openbaar.

The relationship between conservatism and cognitive flexibility in South African adolescents

The recent democratisation of South Africa has led to many changes in the political, economic and social systems. Consequently adolescents, as members of society, find themselves in a context of change and adjustment. As individuals' levels of conservatism and cognitive flexibility may influence their ability to cope with changing circumstances, the goal of this study was to determine the relationship between conservatism and cognitive flexibility in adolescents. The influence of gender and culture on that relationship was also to be determined. The relevant variables were cognitive flexibility and conservatism. Six attitude groupings of conservatism were identified, namely: religious fundamentalism, anti-hedonism, a conformist attitude towards authority, teenage behaviour, ethnocentrism and an insistence on strict rules and punishment. The results of the study indicated that adolescents with high levels of cognitive flexibility exhibit higher levels of conservatism in terms of religious fundamentalism, ethnocentrism, teenage behaviour and an insistence on strict rules and punishment.

Me S A Greeff, Dr R B I Beukes & Dr K G F Esterhuysen, Dept Sielkunde, Universiteit van die Vrystaat, Posbus 339, Bloemfontein 9300; E-pos: greeffsa@absamail.co.za

Die onlangse demokratisering van Suid-Afrika (1994) het tot gevolg gehad dat verskeie veranderinge deur middel van die nuwe Grondwet aan die politieke, ekonomiese en sosiale sisteme aangebring is (Stevens & Lockhat 1997). Hierdie vryheid het aan alle individue (wit en veral swart) meer vryheid verleen en by die swart bevolking sekere verwagtinge geskep dat hulle 'n beter toekoms te wagte kan wees. In teenstelling hiermee het 'n groot deel van die wit bevolking (veral die Afrikaanssprekendes) 'n gevoel van verlies ervaar, omdat hulle afstand moes doen van 'n eensydige bevoorregte posisie.

Adolesente, as lede van die gemeenskap, bevind hulle dus binne 'n konteks van verandering en aanpassing. Baie meer stressore is aanwesig en verpligte aanpassings is noodsaaklik om aan die verwagtinge en doelwitte van die veranderde samelewing te voldoen (Pienaar 2002). Sekere adolessente hanteer hierdie veranderinge beter as ander en die vraag ontstaan dus waarom sekere individue meer doeltreffend kan aanpas as ander.

'n Antwoord hierop kan slegs verskaf word indien in gedagte gehou word dat volgens die konstruktivisme, individue hul eie werklikheid na aanleiding van vorige ervarings, sosiale prosesse en verwagtinge konstrueer (De Wet 2002; Plug *et al* 1997; Spiro *et al* 1998). Konstruktivisme bied dus 'n verklaring vir die verskeidenheid van houdings wat binne ons gemeenskap na vore kom. Houdings word beskryf as die kategorisering of beoordeling van stimuli waartydens kognitiewe, affektiewe en konatiewe inligting gebruik word (Heaven 1982; Plug *et al* 1997; Taylor *et al* 2000).

Vanuit die literatuur blyk dit dat konservatisme 'n houding, en meer spesifiek 'n sosiale houding, is wat 'n onderliggende faktor van "weerstand teen verandering" bevat.¹ Gevolglik kan aanvaar word dat die meer konservatiewe persoon teenstand teen die veranderde Suid-Afrikaanse milieu sal bied en waarskynlik die verpligte aanpassings en stressore minder effektief sal hanteer.

Vanuit bogenoemde definisie blyk dit dat konservatisme as sosiale houding, 'n definitiewe kognitiewe komponent bevat en om hierdie rede waarskynlik met kognitiewe buigsaamheid in verband

1 Vgl Feather 1979; Honderich 1990; Joe 1974; Katz 1987; Kerlinger 1984; Wilson 1973c.

gebring kan word. Kognitiewe buigsaamheid verwys volgens Martin & Rubin (1995) na die bewustheid van verskeie alternatiewe binne 'n gegewe situasie, die bereidwilligheid om aanpasbaar en buigsaam te wees en na die inherente geloof dat jy as individu oor die vermoë beskik om buigsaam te wees.

Dit blyk dus dat beide konserwatisme en kognitiewe buigsaamheid, adolessente se hantering van stressore en veranderde omstandighede kan beïnvloed en dus verbeterde aanpassing kan bevorder of verhinder. Aangesien die vermoë om aan te pas en te verander in die huidige Suid-Afrikaanse milieu noodsaaklike karaktertrekke van die suksesvolle individu is, sal navorsing op hierdie gebied waardevolle inligting verskaf. Geen inligting (literatuur en/of navorsing) kon egter gevind word wat spesifiek daarop gerig is om die verband tussen konserwatisme en kognitiewe buigsaamheid by adolessente uit te klaar nie en om hierdie rede is besluit om meer inligting oor hierdie konstrukte in te win. Tesame hiermee het sekere navorsers ook teen die verwagting in eienskappe van konserwatisme geïdentifiseer wat 'n positiewe bydrae tot individue se algemene funksionering lewer (Gillies & Campbell 1985; Joe 1974; Pienaar 2002). Hierdie studie het dit dus ook ten doel om algemene vooropgestelde konsepte oor die siening van konserwatisme uit te klaar.

1. Houdings

Om die konsep konserwatisme te verstaan, is dit nodig om die begrip teen die oorkoepelende term "houdings" te bestudeer. Daar bestaan heelwat meningsverskille en 'n verskeidenheid van opinies rondom die definisie van houdings. Vanuit die mees resente navorsing blyk dit egter dat navorsers saamstem oor die evaluerende komponent van hierdie begrip.² Houdings is die wyse waarop individue stimuli evalueer of beoordeel en blyk stabiel en blywend van aard te wees. Gevolglik geskied verandering nie op 'n daaglikse basis nie en dit kan 'n langtermyn proses wees om houdingsverandering te laat plaasvind.³

2 Vgl Baron & Byrne 1991; Foster 1993; Plug *et al* 1997; Smith & Mackie 1995; Taylor *et al* 2000.

3 Vgl Heaven 1982; Kerlinger 1984; Smith & Mackie 1995; Taylor *et al* 2000.

In aansluiting hierby, het die meeste navorsers dit raadsaam geag om houdings as die som van verskillende tipes psigologiese prosesse te beskryf.⁴ Hierdie model postuleer dat houdings uit 'n kombinasie van een of ander van die affektiewe, kognitiewe, konatiewe of sosiale komponente bestaan en dat hierdie komponente uiteindelik 'n rol in die beoordeling van situasies of objekte speel. Konservatisme kan dus as 'n sosiale houding beskou word, maar soos uit die bespreking wat volg sal blyk, moet dit kontekstueel verstaan en verklaar word.⁵

Volgens Baradat (1979) word daar in die politieke wetenskap gewoonlik na vyf terme verwys wanneer houdings teenoor verandering opgehaal word, naamlik radikaal, liberaal, matig, konservatief en reaksionêr. Aangesien die term konservatisme in 'n Suid-Afrikaanse konteks gewoonlik ook met politieke oortuigings verband hou, sal die verduideliking van hierdie houdings daartoe bydra dat konservatisme as geheel beter verstaan word (Pienaar 2002).

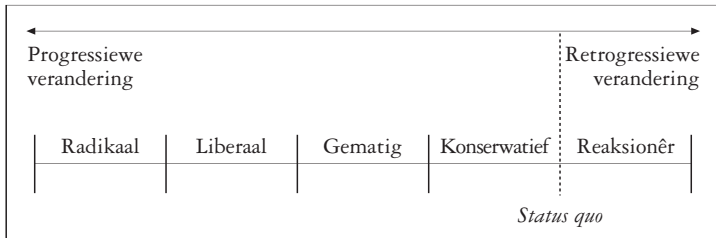
Hoewel elke politieke houding 'n spesifieke betekenis het, is dit belangrik om te onthou dat dit nie noodwendig 'n aanduiding van goed of sleg is nie. Die individu met radikale houdings is uiters ontevrede en gefrustreerd met die huidige sosiale orde en om hierdie rede voorstanders van onmiddellike verandering in die meer vooruitstrewende sin. Die liberaliste, daarenteen, is nader aan die *status quo* en gevolglik meer tevrede met die bestaande sosiale orde. Die derde groep individue is die gematigdes. Hulle is basies tevrede met die samelewing, maar erken dat daar ruimte vir verbeterings bestaan. Individue met konservatiewe houdings is tevrede met die status quo. Hulle staan verandering teë en sal die huidige sosiale orde verdedig teen enige beduidende veranderings wat bedreiging mag inhou. Laastens verwys hierdie navorsers na individue met reaksionêre houdings. Hulle ondersteun retrogressiewe verandering (met die moontlikheid van geweld) na 'n vorige sosiale orde of waardesistiem en is uiteindelik net so gefrustreerd met die bestaande orde soos die radikales (Baradat 1979). In die Suid-Afrikaanse konteks is die onlangse bomplantings van die sogenaamde Boereparty, 'n goeie voorbeeld van individue met reaksionêre houdings (Potgieter 2002; Seepe 2002).

4 Vgl Deaux *et al* 1993; Foster 1993; Heaven 1982; Kerlinger 1984; Pienaar 2002; Plug *et al* 1997; Smith & Mackie 1995; Taylor *et al* 2000.

5 Vgl Feather 1979; Honderich 1990; Kerlinger 1984; Wilson 1973c.

Hierdie politieke houdings teenoor verandering word skematies in Figuur 1 voorgestel.

Figuur 1: Houdings teenoor verandering (Baradat 1979)

2. Konserwatisme

Die groot hoeveelheid navorsing wat oor konserwatisme gedoen is, beklemtoon volgens Becoña (1985), die belang van hierdie konsep. Tog is 'n algemene definisie van konserwatisme problematies, aangesien hierdie begrip in verskeie kontekste — polities, ekonomies, religieus of sosiaal — gebruik kan word (Pienaar 2002).

Die begrip konserwatief is afgelei van die Latynse woord *conservare* (Duvnhage 1994). Dit beteken om dit waaraan waarde geheg en waarop 'n hoë premie geplaas word, te bewaar, te beskerm en waar nodig selfs uit te bou (Scruton 1984).

Hoewel verskillende outeurs op verskillende aspekte van konserwatisme fokus, is 'n gemeenskaplike faktor tog aanwesig – weerstand teen verandering.⁶ Die oorsaak van hierdie weerstand is, volgens Muller (2000), primêr omdat konserwatiewes glo dat bestaande instellings en gebruike nuttige funksies vervul. Wilson (1973a) beweer egter dat konserwatiewes se houdings, vanuit 'n sielkundige raamwerk beskou, 'n weerspieëling van hul vrees vir onsekerheid is. Hulle bied weerstand, omdat nuwigheide, dubbelsinnighede, kompleksiteit en vryheid van keuse, gevoelens van bedreiging en vrees by hulle ontlok.

6 Vgl Baradat 1979; Honderich 1990; Katz 1987; Scruton 1984; Wilson 1973c.

Ten spyte van bogenoemde breë veralgemening, bly konservatisme steeds 'n komplekse begrip wat uit verskillende komponente bestaan. Wilson (1973c) gee erkenning aan hierdie kompleksiteit en beskryf derhalwe die “ideale” konservatiewe persoonlikheid as 'n samestelling van nege verskillende houdingsgroepe. Hierdie groepe is: godsdienstige fundamentalisme; behoudende politieke sienings; aandrag op streng reëls en strawwe; militarisme; etnosentrisme en onverdraagsaamheid teenoor minderheidsgroepe; voorkeure vir konvensionele kleredrag, kuns en instellings; 'n anti-hedonistiese uitkyk en beperking van seksuele gedrag; teenstand teen wetenskaplike vooruitgang en bygelowigheid.

Pienaar (2002) het op Wilson (1973c) se werk voortgebou en ses houdingsgroepe geïdentifiseer wat spesifiek by konservatiewe Suid-Afrikaanse adolessente voorkom. Hierdie groepe is godsdienstige fundamentalisme, etnosentrisme, anti-hedonisme, tienergedrag, konformerende houding teenoor outoriteit en aandrag op streng reëls en strawwe.

Volgens Wilson (1973c) word godsdiens reeds vir jare lank as 'n konservatiewe krag in die samelewing beskou — 'n instelling wat weerstand teen verandering bied. Meer resente navorsing bevestig hierdie teorie en erken godsdienstigheid as 'n sentrale tema van konservatisme.⁷ Hierdie godsdienstige fundamentalisme is egter nie uitsluitlik op die Christengeloof van toepassing nie, maar verwys na enige gevestigde godsdiens of spirituele gerigtheid (Wilson 1973c). Om hierdie rede is bygelowigheid waarskynlik aan religieuse fundamentalisme verwant. Bygelowigheid dui volgens Wilson (1973c) op konservatiewes se geloof dat die mens se toekoms nie deur hom- of haarself nie, maar deur bonatuurlike magte beheer word. Gevolglik is dit moeilik om tussen geloof en bygelowigheid te onderskei.

'n Voorkeur vir eiesoortigheid en die teenwoordigheid van suspisie, vrees en negatiewiteit teenoor individue wat “anders” is, is tipiese eienskappe van konservatiewe individue (Wilson 1973c). Hierdie andersheid sluit aspekte soos nasionaliteit, ras en godsdiens in en was, volgens Pienaar (2002), die belangrikste redes vir die ontstaan van die apartheidsbeleid in Suid-Afrika.

7 Vgl Braithwaite 1998; Joe 1984; Muller 2000; Nisbet 1986.

Anti-hedonisme verwys na die geneigdheid van individue om plesier en genot as onweloweglik te beskou en is, volgens Feather (1979), Joe (1984), Joe *et al* (1981) en Wilson (1973c), tiperend van konserwatiewe persone. Joe (1984) en Wilson (1973c) beweer dat hoewel hierdie houding veral op seksuele aspekte betrekking het, ander aspekte van vermaak en vryetydsbesteding ook hierby ingesluit word. In die Suid-Afrikaanse konteks is dit nie te betwyfel dat die toename in MIV/VIGS 'n definitiewe invloed op seksuele gedrag gehad het nie. 'n Beperking van seksuele aktiwiteite, juis as gevolg van hierdie verandering, is gevolglik deur verskeie navorsers voorspel (Clalhoun & Friel 2001; Klitsch 1994).

Tienergedrag word volgens Pienaar (2002) gekenmerk deur 'n afkeer aan geperoksiede hare, tatoëering, "rave"-klubs en rekenaarmusiek. Gillies & Campbell (1985) beklemtoon die konformerende eienskap van konserwatiewes. Hierdie eienskap sal tot gevolg hê dat konserwatiewe individue hul gedrag in ooreenstemming met die sosiale orde rig en gevolglik minder opstande en protesaksies inisieer.

Konserwatiewe persone se aandrag op streng reëls en strawwe (Wilson 1973c) sal waarskynlik hul betrokkenheid by onwettige aktiwiteite verminder. Hulle sal die gebruik van doodstraf, lyfstraf en ferm optrede deur gesagsfigure voorstaan, hoofsaaklik omdat hulle glo dat die skuldige party die betrokke straf verdien (Honderich 1990).

Aangesien konserwatisme as houding 'n kognitiewe, affektiewe en konatiewe element bevat, is dit vanselfsprekend dat persone se gedrag, denke en algemene funksionering tot 'n groot mate hierdeur beïnvloed sal word. Maltby & Price (1999) beweer dat konserwatisme by die teoretiese model van 'n verdedigingstyl inpas en konserwatiewe individue toelaat om hul eksterne wêreld, perseptuele prosesse en innerlike gevoelens te beheer. Cheung en Kwok (1996) sluit hierby aan en bevestig 'n positiewe verband tussen konserwatisme en wanhoop. Hoogs konserwatiewe individue sal dus negatiewe gevoelens oor die toekoms ervaar, waarskynlik omdat hulle minder geneë is om nuwe ervarings te beleef (Riemann *et al* 1992).

Hoewel dit vanuit die literatuur blyk dat konserwatisme 'n oorwegend negatiewe invloed op individue se gedrag, denke en algemene funksionering ten opsigte van die vermoë om by verandering aan te pas uitoeven, kan 'n teoretiese teenargument egter gevoer word.

Vanuit Pienaar (2002) se navorsing blyk dit dat adolessente met konservatiewe houdings ten opsigte van religieuse fundamentalisme, anti-hedonisme, konformerende houdings teenoor outoriteit en tienergedrag, hoë vlakke van psigologiese welstand sal ervaar. Wallace & Forman (1998) ondersteun hierdie resultate met navorsing wat 'n positiewe verband tussen religie en gesondheid by adolessente aandui. Aangesien godsdien, volgens Muller (2000), 'n belangrike rol in konservatiewes se lewe vertolk, kan daar dus aanvaar word dat hierdie individue meer geneig sal wees tot gedrag wat hul gesondheid bevorder.

Hoewel konservatisme met verskeie konsepte 'n verband toon, moet in gedagte gehou word dat dit 'n sosiale houding is en dat verskille tussen sosiale groeperinge algemeen kan voorkom. Die literatuur bevestig hierdie stelling en dui verskeie veranderlikes (geslag, taal, kultuur en ouderdom) aan wat spesifiek 'n invloed op konservatisme as sosiale houding kan uitoefen.

Volgens Feather (1979, 1980), sowel as Berling & Fincham (1979), is geslag 'n algemene voorspeller van konservatisme. Verskeie studies het bevind dat vrouens oor die algemeen meer konservatief is as mans. Dit blyk ook dat vrouens meer konservatief is ten opsigte van godsdienstige fundamentalisme en anti-hedonisme, terwyl meer konservatiewe houdings teenoor straf en streng reëls by mans verwag kan word (Berling & Fincham 1979; Heaven 1978; Katz 1987).

Vanuit die literatuur blyk dit ook dat taal en kultuur beduidende voorspellers van konservatisme is.⁸ In die Suid-Afrikaanse konteks word Afrikaanssprekende individue as meer konservatief as hul Engelse landgenote beskou en verskille in houdings teenoor die vorige sosiale en politieke bedeling het waarskynlik as gevolg hiervan ontstaan (Pienaar 2002).

Volgens Feather (1979, 1980) en Wilson (1973d) is ouderdom 'n belangrike voorspeller van konservatisme. Intergenerasie-verskille in sosiale houdings word deur invloede soos biologiese veranderinge, die aanleer van nuwe lewensrolle en die tydvak waarin 'n individu gebore is, bepaal en het gevolglik 'n definitiewe invloed op die mate van konservatisme wat 'n individu openbaar (Feather 1979). Dit is dus te verwagte dat individue konservatiewer raak namate hulle ouderdom toeneem.

8 Vgl Berling & Fincham 1979; Heaven 1978; Katz 1987; Katz & Ronen 1986.

3. Kognitiewe buigsaamheid

Verskeie outeurs beskryf kognisie as die verskillende prosesse waardeur intellektuele kennis of inligting omtrent ons wêreld ingewin, georganiseer, geberg en uiteindelik herwin word om 'n meer betekenisvolle omgewing voort te bring.⁹ Mense se individualiteit verseker egter dat elke persoon 'n kenmerkende wyse het waarop hierdie waarnemings geselekteer en geklassifiseer word en staan in die literatuur as 'n persoon se kognitiewe styl bekend (Plug *et al* 1997; Radford & Burton 1974). Oor die jare heen het verskillende opvattings rondom kognitiewe style ontstaan en aspekte soos dubbelsinnigheidstoleransie teenoor dubbelsinnigheidsintoleransie, konkreetheid teenoor abstraktheid, kompleksiteit teenoor eenvoud en rigiditeit teenoor buigsaamheid is hierby ingesluit (Durrheim 1995).

As gevolg van die kompleksiteit van ons samelewing en alledaagse lewe is kognitiewe buigsaamheid een van hierdie kognitiewe style wat deurentyd beklemtoon word (Martin & Anderson 1998). Volgens Winnaar (1989) is dit egter moeilik om 'n presiese betekenis aan hierdie term toe te skryf, omdat die begrip nie duidelik gedefinieer is nie. Tog beskryf verskeie outeurs die term buigsaamheid as buigsaamheid of die vermoë om 'n ingesteldheid te verander wanneer omstandighede dit verlang (Godsell 1976; Plug *et al* 1997). Volgens Godsell (1979) word die laaste deel van die definisie spesifiek bygevoeg om aan te dui dat hierdie begrip nie 'n blote voorkeur vir aanpasbare of veranderde gedrag is nie, maar meer spesifiek op 'n individu se vermoë dui om aan te pas wanneer omstandighede dit vereis.

Hierdie buigsaamheid of vermoë om aan te pas kan egter slegs van individue wat kognitief buigsaam is, verwag word (Martin & Rubin 1995; Parks 1994). Kognitiewe buigsaamheid is dus 'n voorvereiste vir buigsaamheid. Vanuit die literatuur blyk dit dat Olivier (1984: 51) waarskynlik kognitiewe buigsaamheid in gedagte gehad het toe hy buigsaamheid as "a pliability or manoeuvrability in thinking" omskryf het en divergente denke as kenmerkend hiervan geïdentifiseer het. Ander outeurs beskou buigsaamheid as individue se vermoë om vorige kennis te verwerk en in huidige situasies te ge-

9 Vgl Kaplan & Sadock 1998; Louw 1993; Meyer 1998; Plug *et al* 1997.

bruik (Jones & Day 1996; Spiro *et al* 1998). Voorts dui buigsaamheid op hul bewustheid van alternatiewe kognitiewe perspektiewe binne gegewe situasies (Ashby *et al* 1999).

Martin & Rubin (1995) het egter daarin geslaag om verskeie outeurs se menings in 'n drieledige definisie saam te vat. Volgens hierdie outeurs is individue wat die bestaan van moontlike aanpassings en alternatiewe herken (deur omgewingsfaktore in ag te neem), meer kognitief buigsaam as persone wat slegs 'n enkele gedragsrespons as aanvaarbaar beskou. Vanuit die literatuur blyk dit dat konstruktivisme hierin 'n rol speel, aangesien die herroeping van vorige gestruktureerde kennis en skemas nodig is om huidige situasies en probleme effektief te hanteer (Spiro *et al* 1998).

Dit is verder nie voldoende dat individue hierdie alternatiewe moontlikhede herken nie — hulle moet ook gewillig wees om buigsaam te wees en hierdie alternatiewe te oorweeg. Na aanleiding van Martin & Anderson (1998) mag dit wees dat individue bewus is van verskeie oplossings vir 'n probleem, maar steeds verkies om hul standaard optrede uit te leef. Kognitief-buigsame individue is bereid om onbekende situasies aan te durf en hul gedrag in ooreenstemming met die omstandighede aan te pas.

Ten slotte beweer Martin & Rubin (1995) dat kognitief-buigsame individue moet glo dat hulle oor die inherente vermoë of selfdoel-treffendheid beskik om buigsaam te wees. Hierdie individue is dus seker van hulle vermoë om binne 'n gegewe situasie toepaslik op te tree.

Aangesien kognitiewe buigsaamheid hoofsaaklik uit 'n kognitiewe element bestaan, is dit te verstane dat hierdie aspek met verskeie ander eienskappe verband hou. Vanuit die literatuur blyk dit dat kognitiewe buigsaamheid 'n belangrike komponent van akademiese begaafdheid uitmaak (Kanevsky & Rapagna 1990). Verskeie outeurs beweer dat akademies begaafde individue oor die vermoë beskik om reeds verworwe kennis en strategieë op nuwe take in ander kontekste toe te pas en in staat is om irrelevante inligting te erken en te verwerp (Davidson & Sternberg 1984; Kanevsky & Rapagna 1990). Hierdie individue is ook bewus van verskeie alternatiewe binne 'n gegewe situasie en gevolglik meer bevoeg om uiteindelik effektiewe strategieë te kies.

Volgens Martin & Anderson (1998) is daar ook 'n positiewe verband tussen kognitiewe buigsaamheid en twee konstruksies van effektiewe kommunikasie, naamlik selfhandhawing en responsiwiteit. McCroskey & Richmond (1996) beweer dat individue wat in staat is om effektief te kommunikeer oor assertiewe en responsiewe vaardighede beskik en buigsaamheid openbaar in die toepassing van hierdie eienskappe.

In aansluiting hiermee word dit algemeen aanvaar dat positiewe affek tot groter kognitiewe buigsaamheid aanleiding gee en gevolglik kreatiewe probleemoplossing fasiliteer (Isen & Daubman 1984; Kahn & Isen 1993). Positiewe affek verhoog dus individue se vermoë om verskillende kognitiewe perspektiewe binne situasies te erken en lei tot nuwe oplossings vir probleme (Ashby *et al* 1999). Krities benader kan die moontlikheid dat kognitiewe buigsaamheid tot die verhoging van positiewe affek aanleiding gee, egter nie uitgesluit word nie.

Hoewel daar 'n beperkte hoeveelheid navorsing oor die invloed van kultuur en geslag op kognitiewe buigsaamheid bestaan, blyk dit tog vanuit die literatuur dat nie een van hierdie veranderlikes 'n beduidende invloed op kognitiewe buigsaamheid uitoefen nie. Godsell (1979) beweer dat daar geen beduidende verskille tussen swart en wit individue se kognitiewe buigsaamheid bestaan nie, terwyl Martin & Rubin (1995) geen verskil in kognitiewe buigsaamheidstellings tussen die geslagte kon identifiseer nie.

Na aanleiding van bogenoemde uiteensetting is die doel van hierdie navorsing om die verband tussen kognitiewe buigsaamheid en konserwatisme by adollesente te ondersoek en om die rol van geslag en kultuur in hierdie verband te bepaal. Aangesien die proefpersone nie ewekansig aan groepe toegewys is nie en geen eksperimentele ingreep aanwesig is nie, word daar volgens Huysamen (1993) met 'n nie-eksperimentele korrelasionele ontwerp gewerk. Die tersaaklike veranderlikes is kognitiewe buigsaamheid en konserwatisme. Laasgenoemde konsep is in ses subskale, naamlik godsdiensige fundamentalisme, etnosentrisme, anti-hedonisme, tienergedrag, konformerende houding teenoor outoriteit en aandrang op streng reëls en strawwe onderverdeel.

4. Metode

4.1 Samestelling van die ondersoekgroep

Gedurende 2001 is 'n omvattende studie by skole van die Nasionale Onderwysdepartement in die provinsies Oos-Kaap, Gauteng en Mpumalanga onderneem. Die steekproef het uit 1203 adolessente (graad 11- en 12-leerders) bestaan en inligting rakende proefpersone se konservatisme en kognitiewe buigsaamheid is onder andere bekom. Vanuit hierdie steekproef het 584 (48.6%) adolessente hul huistaal as Engels en 437 (36.3%) hul huistaal as Afrikaans aangedui. Hoewel daar tydens die bepaling van die steekproef verseker is dat die meerderheid adolessente swart is, het slegs 182 (15%) hul huistaal as 'n Afrikataal aangedui. Die res van die swart adolessente het dit as Engels aangetoon. Om hierdie rede is dit nie moontlik om die Engelssprekende groep as 'n afsonderlike kultuurgroep te beskou nie en is daar besluit om slegs die Afrikaans- en Afrikataalsprekendes as verskillende kultuurgroepe te gebruik. As gevolg van die beperkte aantal Afrikataalsprekendes (182) is die steekproef uitgebrei en 'n addisionele 271 swart adolessente (met 'n Afrikataal as huistaal) is getoets. Die verspreiding van die finale ondersoekgroep in terme van geslag en kultuur word in Tabel 1 aangetoon.

Tabel 1: Frekwensiedistribusie van finale ondersoekgroep volgens geslag en kultuurgroepering

Biografiese veranderlike	N	%
Geslag		
Seuns	394	44.5
Dogters	492	55.5
Subtotaal	886	100.0
Kultuurgroepering		
Afrikaans	437	49.1
Afrikataal	453	50.9
Subtotaal	890	100.0

Uit Tabel 1 blyk dit dat vier adolessente nagelaat het om hul geslag aan te toon. Die meerderheid adolessente is dogters (55.5%), terwyl die ondersoekgroep redelik eweredig rakende kultuurgroepe- ringe verdeel. 'n Kruistabel van die twee betrokke veranderlikes, ge- slag en kultuur, word vir hierdie ondersoekgroep in Tabel 2 aangetoon.

Tabel 2: Frekwensiedistribusie van finale ondersoekgroep volgens kultuurgroepe- ring binne die twee geslagte

Geslag	Afrikataal		Afrikaans	
	N	%	N	%
Seuns	200	44.2	194	44.7
Dogters	252	55.8	240	55.3
Totaal	452	51.0	434	49.0

Dit is duidelik uit Tabel 2 dat die geslagte vir die twee kultuur- groepe- ringe baie eweredig verdeel. Hoewel die persentasie dogters effens meer is as die persentasie seuns, vergelyk hierdie verspreiding goed met die verdeling van seuns en dogters in die oorspronklike on- dersoekgroep asook in die algemene populasie (Taylor *et al* 1994).

Die gemiddelde ouderdom van die totale ondersoekgroep is 17.42 jaar, met 'n standaardafwyking van 0.93 jaar. Die ouderdomme van die adolessente wissel vanaf 15 tot 22 jaar en 'n opsomming van die gemiddelde ouderdomme en standaardafwykings (volgens geslag en kultuur) word in Tabel 3 weergegee.

Tabel 3: Gemiddeldes en standaardafwykings van die finale ondersoekgroep se ouderdom vir die vier groepe

Geslag	Afrikataal		Afrikaans	
	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s
Seuns	17.24	1.12	17.51	0.62
Dogters	17.49	1.11	17.43	0.72

Na aanleiding van die berekende resultate, soos uiteengesit in Tabel 3, blyk dit dat die vier groepe se gemiddelde ouderdomme baie ooreenstem. 'n *F*-waarde van 3.48 is bereken om te bepaal of daar beduidende verskille in die vier groepe se gemiddelde ouderdomme aanwesig is. Aangesien hierdie waarde egter nie op die 1%-peil be-

duidend is nie, kan aanvaar word dat die aanwesige verskille nie groot genoeg is om 'n beduidende invloed op die resultate te hê nie.

4.2 Meetinstrumente

Pienaar (2002) se aangepaste weergawe van Wilson & Patterson se oorspronklike Konserwatismeskaal is gebruik om die konserwatisme van die ondersoekgroep te meet. Hoewel hierdie skaal van Wilson en Patterson as een van die bruikbaarste skale vir die meting van konserwatisme beskou word (Henningham 1997; Maltby 1997), het verskeie navorsers tog die potensiele veroudering van hierdie vraelys uitgewys (Kirton 1978; Mehrabian 1996). Gevolglik het Pienaar (2002), aanvullend tot die 50 items van die oorspronklike vraelys, 20 ekstra items bygevoeg om die toepaslikheid van die skaal in die huidige tydvak te verhoog. Ook het hierdie navorser 'n faktorontleding gedoen waarin hy ses subskale van konserwatisme geïdentifiseer het.

Hierdie vraelys kan individueel of in groepsverband afgeneem word en verwag van respondente om by elke item "Ja", "Nee" of indien hulle onseker is, "?" te omsirkel. Aangesien hierdie vraelys 'n voorbeeld van 'n tipiese-gedragmetingsprosedure (Huysamen 1986) is, is daar geen regte of verkeerde antwoorde nie. Proefpersone word versoek om al die items te beantwoord en hul eerste reaksie op die items weer te gee. Die antwoordblad is so opgestel dat 'n totaalstelling vir konserwatisme uiteindelik verkry word. By items met ongelyke nommers tel 'n "Ja"-respons twee punte, terwyl 'n "Nee"-respons geen punte tel nie. By die gelyke nommers word hierdie puntetoedeling omgekeer, waarskynlik om instemmingsgeneigdheid van respondente te verminder (Huysamen 1993). Die "?"-respons tel deurgaans een punt. Die items op hierdie skaal is so geformuleer dat die meer konserwatiewe respons altyd twee punte tel. 'n Totaalstelling, wat vanaf 0 tot 140 kan strek, word dan verkry deur al die items se waardes bymekaar te tel. Hoe hoër hierdie verkreë telling, hoe groter die mate van 'n individu se konserwatisme.

Gedurende hierdie studie is adolessente se mate van konserwatisme egter bereken deur metings op elk van die subskale (godsdienstige fundamentalisme, etnosentrisme, anti-hedonisme, tienergedrag, konformerende houding teenoor outoriteit en aandrang op streng reëls en strawwe) te verkry en as ses kriteria van konserwatisme in die

ontledings te gebruik. Op elke subskaal kan 'n minimumtelling van nul en 'n maksimumtelling van tien behaal word. 'n Telling van drie of laer dui op 'n lae vlak van konserwatisme, terwyl 'n telling hoër as ses op 'n hoë vlak van konserwatisme dui. Hoe groter die totaal-telling wat dus vir 'n spesifieke subskaal behaal word, hoe hoër die vlak van konserwatisme wat die adolessent rakende die bepaalde aspek openbaar. Routellings eerder as gestandaardiseerde tellings is dus gebruik.

Vanuit die literatuur blyk dit dat die oorspronklike Konserwatismeskaal relatief hoë interne konsekwente metings lewer en Cronbach se *alfa*-koëffisiënt gewoonlik rondom 0.9 lê (Heaven 1979; Wilson 1973b). 'n Enkele uitsondering is Ray se bevindinge in 1971 waar 'n *alfa*-koëffisiënt van 0.63 bereken is vir 'n steekproef Australiese weermagdienspligtiges (Wilson 1973b). Pienaar (2002) het ook gedurende sy navorsing met die 70-item vraelys, die *alfa*-koëffisiënte van die ses subskale bereken en aanvaarbare interne konsekwente metings, met uitsondering van die subskaal "aandrag op straf/reëls", bevind.

Ten einde die kognitiewe buigsaamheid van die proefpersone te bepaal, is Martin & Rubin (1995) se Kognitiewe Buigsaamheidskaal op die ondersoekgroep afgeneem. Hierdie Likert-tipe skaal bestaan uit 12 items en kan individueel of in groepsverband afgeneem word. Op 'n sespuntskaal moet die respondente aantoon in watter mate hulle met 'n stelling saamstem deur byvoorbeeld die syfer 1 te omkring indien hulle glad nie daarmee saamstem nie, en die syfer 6 indien hulle volkome daarmee saamstem. Hoewel 'n hoër telling 'n hoër vlak van kognitiewe buigsaamheid aandui, is hierdie telling by vier van die items omgeruil om die instemmingsgeneigdheid van die respondente te verminder (Huysamen 1993). By items 2, 3, 5 en 10 word die tellings dus omgekeer alvorens die totaal-telling bereken word. 'n Totaaltelling wat vanaf 12 tot 72 kan strek, word dan verkry deur al die items se waardes bymekaar te tel. Hoe hoër hierdie verkreeë telling, hoe groter die mate van die individu se kognitiewe buigsaamheid.

Uit navorsingsresultate blyk dit dat die Kognitiewe Buigsaamheidskaal 'n aanvaarbare interne betroubaarheid, sowel as konstruk- en saamvallende geldigheid toon (Martin & Rubin 1995). Indien Martin & Rubin (1995) se definisie van kognitiewe buigsaamheid in gedagte gehou word, bevestig items vanuit die vraelys soos "I have the self-confidence necessary to try different ways of behaving", "I am willing

to listen and consider alternatives for handling a problem” en “My behavior is a result of conscious decisions that I make” dat hierdie skaal wel die konstruk kognitiewe buigsamheid meet. Martin & Anderson (1998) bevestig hierdie interne konsekwente metings en verkry ’n *alfa*-koëffisiënt van 0.81 in hulle studie.

Ten einde die interne konsekwente metings, soos verkry vanuit die literatuur, te bevestig, is die interne konsekwentheid waarmee die items in elk van hierdie meetinstrumente meet, ondersoek. Dit is gedoen deur Cronbach se *alfa*-koëffisiënte met behulp van die SPSS-rekenaarprogrammatuur (SPSS Incorporated 1983) te bereken. Die koëffisiënte vir die ses skale van konserwatisme, asook vir kognitiewe buigsamheid (vir die twee kultuurgroeperinge afsonderlik), is bereken en word in Tabel 4 aangedui.

Tabel 4: Cronbach se *alfa*-koëffisiënte vir die skale van konserwatisme en kognitiewe buigsamheid

Vraelys/Konstruk	<i>Alfa</i> -koëffisiënte	
	Afrikataal	Afrikaans
Kognitiewe buigsamheid	0.8317	0.8677
Konserwatisme		
Godsdienstige fundamentalisme	0.5363	0.6122
Etnosentrisme	0.4296	0.6048
Anti-hedonisme	0.5610	0.5598
Tienergedrag	0.6083	0.5794
Konformerende houding teenoor outoriteit	0.3741	0.4921
Aandrang op straf/reëls	0.3612	0.5270

Die berekende koëffisiënte in Tabel 4 toon aan dat die Kognitiewe Buigsamheidskaal ’n hoë indeks van betroubaarheid vir beide kultuurgroepe lewer. Hoewel die subskale van die Konserwatisme-skaal laer betroubaarhede lewer, is hierdie metings volgens Foster & Parker (1999) aanvaarbaar, aangesien die skale niekognitief van aard is. In kognitiewe toetse word betroubaarhede van 0.8 of hoër verwag, maar aangesien niekognitiewe metings gewoonlik breër konstrunkte meet, kan laer betroubaarhede hier verwag word.

4.3 Hipoteseformulering

In aansluiting by die doelwitte van hierdie studie, is die volgende navorsingshipotese geformuleer: Daar is 'n statisties beduidende verband tussen Suid-Afrikaanse adolessente se kognitiewe buigsaamheid en konserwatisme.

Statisties kan hierdie navorsingshipotese soos volg voorgestel word:

$$H_0: \rho = 0$$

$$H_1: \rho \neq 0$$

waar ρ die korrelasie tussen kognitiewe buigsaamheidtellings en konserwatismetellings vir die populasie Suid-Afrikaanse adolessente is.

Aangesien die navorsing ondersoekend van aard is en daar nie duidelikheid oor die verband tussen die veranderlikes bestaan nie, is die alternatiewe hipotese (H_1) nierigtinggewend geformuleer.

Bykomend tot die genoemde hipotese sal daar gedurende hierdie navorsingstudie ook ondersoek word of die verband tussen konserwatisme en kognitiewe buigsaamheid vir die geslagte en twee kultuurgroepe onderskeidelik, verskil.

4.4 Statistiese prosedures

Pearson se produkmomentkorrelasie is gebruik om die navorsingshipotese te ondersoek en om hierdie rede is die korrelasiekoëffisiënte tussen die Kognitiewe Buigsaamheid- en Konserwatismeskaaltellings telkens bereken. Om egter te bepaal of die verband tussen die genoemde veranderlikes, vir geslagte en kultuurgroepe onderskeidelik, beduidend van mekaar verskil, is Fisher se r -tot- Z -transformasie gebruik. Die oorspronklike korrelasiekoëffisiënte word volgens Fisher se r -tot- Z -transformasie na z -waardes getransformeer alvorens die toetsstatistiekwaarde bereken word.

Ten einde uitspraak te lewer oor die praktiese belang van statisties beduidende resultate wat met die ondersoek bevind sou word, was dit ook nodig om na die praktiese beduidendheid van die resultate te kyk. Effekgroottes is as maatstaf van praktiese beduidendheid bereken en aangesien hierdie studie op die lineêre verband tussen veranderlikes fokus, stel Cohen voor dat die korrelasiekoëffisiënt (p) as effekgrootte gebruik word (Steyn 1999). Die voorgestelde riglyn-

Greeff *et al*/Konservatisme en kognitiewe buigsaamheid

waardes is as volg: $p = 0.1$ - klein effek, $p = 0.3$ - medium effek en $p = 0.5$ - groot effek.

Wanneer die resultate geïnterpreteer word, sal buiten die statistiese beduidendheid, ook na die praktiese waarde van die resultate gekyk word deur telkens na die effekgroottes te verwys. Die beskrywende statistieke (gemiddeldes en standaardafwykings) sal ook gedurende die hipotesetoetsing van naderby beskou word.

Die SAS-rekenaarprogrammatuur (SAS Institute, 1985) is tydens die ontleding van die resultate gebruik.

5. Resultate en interpretasie

Ten einde te bepaal of daar wel enige verband(e) tussen die Kognitiewe Buigsaamheid- en Konservatisme skaaltellings vir die totale ondersoekgroep voorkom, is Pearson se produkmoment-korrelasiekoëffisiënt (r) bereken. Die gemiddeldes, standaardafwykings en korrelasiekoëffisiënte rakende hierdie hipotese, word in Tabel 5 weergegee.

Tabel 5: Gemiddeldes, standaardafwykings en korrelasiekoëffisiënte tussen kognitiewe buigsaamheid- en konservatisme skaaltellings vir die totale ondersoekgroep (N=890)

Vraelys/Konstruk	$\bar{x}$	s	r
Kognitiewe buigsaamheid	40.89	11.92	
Konservatisme			
Godsdienstige fundamentalisme	7.97	1.93	0.18**
Etnosentrisme	3.65	2.48	0.26**
Anti-hedonisme	6.37	2.36	0.02
Tienergedrag	3.41	2.56	0.13**
Konformerende houding teenoor outoriteit	5.90	2.34	-0.05
Aandrang op straf/reëls	5.97	2.48	0.24**

* $p \leq 0.05$

** $p \leq 0.01$

Indien in gedagte gehou word dat 'n minimumtelling van 12 en 'n maksimumtelling van 72 op die Kognitiewe Buigsaamheidskaal behaal kan word, blyk dit uit Tabel 5 dat die onderoekgroep redelik gemiddelde tellings op hierdie skaal behaal het. Die mate van kognitiewe buigsaamheid wat die onderoekgroep ervaar, kan dus as gemiddeld beskryf word.

Soos reeds genoem, kan 'n maksimumtelling van 10 op elke sub-skaal van konserwatisme behaal word en dui 'n telling van vier tot ses op 'n gemiddelde vlak van konserwatisme. Dit blyk dus of die onderoekgroep hoë vlakke van konserwatisme rakende godsdienstige fundamentalisme en anti-hedonisme ervaar. Gemiddelde vlakke van konserwatisme ten opsigte van konformerende houding teenoor outoriteit en aandrang op strawwe en reëls word geopenbaar, terwyl die onderoekgroep lae vlakke van konserwatisme rakende etnosentrisme en tienergedrag toon.

Die resultate rakende die hipotese, soos saamgevat in Tabel 5, toon verder aan dat kognitiewe buigsaamheid van adolessente met vier van die Konserwatismeskale, naamlik godsdienstige fundamentalisme, etnosentrisme, tienergedrag en aandrang op straf/reëls, 'n verband toon wat op die 1%-peil beduidend is. Die nulhipotese kan dus in hierdie gevalle ten gunste van die alternatiewe hipotese verworp word. Verder is hierdie korrelasiekoëffisiënte almal positief wat die teenwoordigheid van regstreekse verbande bevestig. Gevolglik gaan hoë vlakke van kognitiewe buigsaamheid gepaard met hoë vlakke van konserwatisme, rakende godsdienstige fundamentalisme, etnosentrisme, tienergedrag en aandrang op streng reëls en strawwe. Indien na die effekgroottes van die korrelasies gekyk word, blyk dit dat hierdie tellings, volgens die riglynwaardes van Cohen (Steyn 1999), van klein tot medium wissel.

Die resultate van Fisher se *r*-tot-*Z*-transformasie, wat gebruik is om te bepaal of daar 'n verskil in die verbande tussen kognitiewe buigsaamheid en konserwatisme vir seuns en dogters voorkom, sowel as die beskrywende statistieke (gemiddeldes en standaardafwykings), word in Tabel 6 verskaf.

Greeff *et al*/Konserwatisme en kognitiewe buigsaamheid

Tabel 6: Gemiddeldes, standaardafwykings en korrelasiekoëffisiënte tussen kognitiewe buigsaamheid- en konserwatismeskaaltellings vir die dogters en seuns

Veranderlikes	Dogters			Seuns			z
	g	s	r	g	s	r	
Kognitiewe buigsaamheid	41.27	11.91		40.42	11.92		
Konserwatisme							
Godsdienstige fundamentalisme	8.08	1.80	0.25**	7.82	2.06	0.09	2.426
Etnosentrisme	3.36	2.20	0.18**	4.01	2.76	0.37**	-3.029
Anti-hedonisme	7.17	1.99	0.05	5.41	2.41	-0.03	1.176
Tienergedrag	3.61	2.87	0.18**	3.16	2.37	0.06	1.794
Konformerende houding teenoor outoriteit	6.09	2.23	-0.04	5.67	2.45	-0.07	0.588
Aandrang op straf/reëls	5.83	2.36	0.23**	6.14	2.61	0.27**	-0.632

* $p \leq 0.05$

(tweekantige kritieke z: ± 1.96)

** $p \leq 0.01$

(tweekantige kritieke z: ± 2.58)

Uit Tabel 6 is dit eerstens duidelik dat die korrelasies tussen kognitiewe buigsaamheid en vier van die Konserwatismeskaale (godsdienstige fundamentalisme, etnosentrisme, tienergedrag en aandrang op straf/reëls) vir die dogters op die 1%-peil beduidend is. Wat die seuns betref, korreleer kognitiewe buigsaamheid (op die 1%-peil) met twee van die Konserwatismeskaale (etnosentrisme en aandrang op straf/reëls). By beide die seuns en dogters is hierdie statisties beduidende verbande positief. Dit beteken dat hoe hoër hul vlak van kognitiewe buigsaamheid is, hoe hoër die vlak van konserwatisme wat hulle op 'n betrokke skaal openbaar. Anders gestel sal 'n lae vlak van kognitiewe buigsaamheid met 'n lae vlak van konserwatisme, op 'n spesifieke skaal, gepaard gaan. Wanneer na die effekgroottes van die korrelasies gekyk word, blyk dit dat medium effekgroottes aanwesig is.

Tweedens toon die berekende z-waardes dat daar wel 'n beduidende verskil in die verbande tussen kognitiewe buigsaamheid en godsdienstige fundamentalisme (op die 5% peil), en kognitiewe buigsaamheid en etnosentrisme (op die 1% peil), vir die twee geslagte voorkom. Die verband tussen kognitiewe buigsaamheid en godsdienstige fundamentalisme is hoër vir die dogters as vir die seuns, terwyl die verband tussen kognitiewe buigsaamheid en etnosentrisme weer hoër vir die seuns as vir die dogters is.

Ten slotte is ook bepaal of daar 'n verskil in die verbande tussen konserwatisme en kognitiewe buigsaamheid vir die twee kultuurgroepe voorkom. Die resultate, tesame met die beskrywende statistieke (gemiddeldes en standaardafwykings), word in Tabel 7 verskaf.

Tabel 7: Gemiddeldes, standaardafwykings en korrelasiekoëffisiënte tussen kognitiewe buigsaamheid- en konserwatismeskaaltellings vir die Afrikaans- en Afrikataalsprekendes

Veranderlikes	Afrikaans			Afrikataal			z
	g	s	r	g	s	r	
Kognitiewe buigsaamheid	47.41	11.11		34.82	9.10		
Konserwatisme							
Godsdienstige fundamentalisme	8.25	1.78	0.15**	7.69	2.02	0.09	0.897
Etnosentrisme	4.39	2.63	0.12*	2.92	2.09	0.17**	-0.735
Anti-hedonisme	6.38	2.29	-0.02	6.36	2.42	0.06	-1.176
Tienergedrag	3.72	2.60	0.09	3.11	2.49	0.06	0.441
Konformerende houding teenoor outoriteit	5.81	2.46	-0.07	5.99	2.21	0.02	-1.324
Aandrag op straf/reëls	6.84	2.41	0.04	5.11	2.23	0.10*	-0.735

* $p \leq 0.05$

(tweekantige kritieke z: ± 1.96)

** $p \leq 0.01$

(tweekantige kritieke z: ± 2.58)

Uit Tabel 7 blyk dit dat die korrelasie tussen kognitiewe buigsaamheid en godsdienstige fundamentalisme vir die Afrikaanssprekendes op die 1%-peil beduidend is, terwyl die verband tussen kognitiewe buigsaamheid en etnosentrisme vir dieselfde kultuurgroep op die 5%-peil statisties beduidend is. Laasgenoemde verband het ook vir die Afrikataalsprekers statisties beduidende resultate gelever (1%-peil). Laastens is ook bevind dat die verband tussen kognitiewe buigsaamheid en aandrag op straf by die Afrikataalsprekendes op die 1%-peil beduidende resultate gelever het.

In al die bogenoemde gevalle is die korrelasies positief wat beteken dat 'n toename in kognitiewe buigsaamheid, met 'n toename in konserwatisme (rakende die betrokke skaal) sal gepaard gaan. Gevolglik sal individue wat lae vlakke van kognitiewe buigsaamheid toon, ook lae vlakke van konserwatisme (op die betrokke subskale) openbaar. Uit die resultate blyk dit ook dat die effekgroottes van die korrelasies klein effekte toon.

Tweedens toon die berekende *z*-waardes dat daar nie 'n beduidende verskil in die verbande tussen kognitiewe buigsaamheid en enige van die Konservatismeskale vir die twee kultuurgroepe voorkom nie.

6. Gevolgtrekkings en aanbevelings

Die spesifieke doelwitte van hierdie studie was om die verband tussen kognitiewe buigsaamheid en konservatisme by Suid-Afrikaanse adolessente te ondersoek en om die rol van geslag en kultuur hierin te bepaal. Hoewel dit vanuit die literatuur blyk dat meer konservatiewe individue neig om ander te kategoriseer sonder om die beskikbare opsies te oorweeg (Hinze *et al* 1997) en minder geneë is om nuwe ervarings te beleef (Riemann *et al* 1992), het hierdie studie teen die verwagting in eienskappe van konservatisme geïdentifiseer wat 'n positiewe verband met kognitiewe buigsaamheid toon.

Daar is bevind dat hoë vlakke van kognitiewe buigsaamheid, met hoë vlakke van konservatisme, rakende godsdienstige fundamentalisme, etnosentrisme, tienergedrag en aandrag op streng reëls en strawwe gepaard gaan. Pienaar (2002) se navorsing ondersteun hierdie resultate en toon 'n positiewe verband tussen konservatisme (ten opsigte van religieuse fundamentalisme, anti-hedonisme, konformerende houdings tenoor outoriteit en tienergedrag) en psigologiese welstand.

Volgens Wilson (1973a) neig konservatiewe individue om hul interne en eksterne wêreld te vereenvoudig, te struktureer en te kontroleer en verkies hierdie individue om te konformeer ten einde hul onsekerheid te verminder (Maltby 1997). Dit mag dus wees dat godsdienstige fundamentalisme, etnosentrisme, streng reëls en strawwe en 'n afkeer aan tienergedrag, struktuur en veiligheid aan konservatiewes verleen en gevolglik hul onsekerheid binne gegewe situasies verminder. Aangesien hulle dus 'n mate van beheer ervaar, is hulle waarskynlik meer gewillig om alternatiewe binne 'n situasie te erken en te oorweeg en gaan dit gevolglik met hoër vlakke van kognitiewe buigsaamheid gepaard.

Vanuit die studie blyk dit dat dogters wat 'n hoë mate van kognitiewe buigsaamheid toon, hoë vlakke van konservatisme, rakende godsdienstige fundamentalisme, etnosentrisme, tienergedrag en aan-

drang op streng reëls en strawwe, openbaar. Kognitief-buigsame seuns, daarenteen, toon hoë vlakke van konserwatisme ten opsigte van etnosentrisme en aandrang op reëls en strawwe. Hierdie verskille kan waarskynlik aan die hand van die sosialiseringsspatrone van die verskillende geslagte verklaar word. Seuns word oor die algemeen meer aan fisieke straf blootgestel (Feather 1979), terwyl die sosialisering van dogters kuisheid (as gevolg van negatiewe sosiale waardeoordele) beklemtoon. Gevolglik kan verwag word dat hoë vlakke van konserwatisme rakende hierdie onderskeie sosialiseringaspekte, aan die geslagte veiligheid en beheer sal verleen en gevolglik positief met kognitiewe buigsamheid sal korreleer.

Die verband tussen konserwatisme en kognitiewe buigsamheid is ook vir die verskillende kultuurgroepe ondersoek. Daar is bevind dat Afrikaanssprekendes met hoë vlakke van kognitiewe buigsamheid, hoë vlakke van konserwatisme, rakende godsdienstige fundamentalisme en etnosentrisme, openbaar. Vir die Afrikataalsprekendes het hoë vlakke van kognitiewe buigsamheid met hoë vlakke van konserwatisme, rakende etnosentrisme en aandrang op straf en reëls gekorreleer.

In die nuwe en veranderde Suid-Afrika blyk dit dat kognitiewe buigsamheid noodsaaklik is ten einde effektiewe aanpassing te verseker. Die beskikbare literatuur toon egter 'n gebrek aan navorsing oor die prosesse wat tot kognitiewe buigsamheid bydra. Verdere navorsing kan dus lig werp op die ontwikkeling van hierdie konstruk en gevolglik die effektiwiteit waarmee veranderde omstandighede hanteer word, verhoog.

Tesame hiermee sal die bepaling van die verband tussen kognitiewe buigsamheid en ander sosiale houdings (soos radikale-, liberale-, gematigde- en reaksionêre houdings) 'n vergelykende studie lewer en bydra tot die opklaring van vooropgestelde sienings oor die verskillende houdingsgroepeerings.

Bibliografie

- ASHBY F G, A M ISEN & A U TURKEN
1999. A neuropsychological theory of positive affect and its influence on cognition. *Psychological Review* 106(3): 529-50.
- BARADAT L P
1979. *Political ideologies: their origins and impact*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
- BARON R A & D BYRNE
1991. *Social psychology: understanding human interaction*. 6th ed. Boston: Allyn & Bacon.
- BECONA E
1985. Relations among conservatism scales. *Journal of Social Psychology* 125(6): 795-6.
- BERLING J & F FINCHAM
1979. Cultural and sexual effects on psychological conservatism. *Journal of Social Psychology* 107: 15-21.
- BRAITHWAITE V
1998. The value orientations underlying liberalism-conservatism. *Personality and Individual Differences* 25(3): 575-89.
- BUCKLEY W F
1992. Toward a definition of conservatism. *National Review* 44(16): 17-8.
- CALHOUN E & L V FRIEL
2001. Adolescent sexuality: disentangling the effects of family. *Journal of Marriage and the Family* 63(3): 669-82.
- CHEUNG C & S KWOK
1996. Conservative orientation as a determinant of hopelessness. *Journal of Social Psychology* 136(3): 333-47.
- DAVIDSON J & R STERNBERG
1984. The role of intellectual giftedness. *Gifted Child Quarterly* 28: 58-64.
- DEAUX K, F C DANE & L S WRIGHTSMAN
1993. *Social psychology in the 90s*. 6th ed. Pacific Grove, Calif: Brooks/Cole Publishing Company.
- DE WET C
2002. Die verband tussen gesinsorg en interpersoonlike skemas in adolessensie. Ongepubl DPhil proefskrif in Sielkunde. Stellenbosch: Universiteit van Stellenbosch.
- DURRHEIM K
1995. Rethinking cognitive style in psychology. Unpubl PhD thesis in Psychology. Cape Town: University of Cape Town.
- DUVENHAGE A
1994. Die transformasie van politieke instelling in oorgangstye — 'n rekonstruksie, interpretasie en evaluasie van S P Huntington se teoretiese bydrae. Ongepubl PhD proefskrif in Politieke Wetenskap. Bloemfontein: Universiteit van die Oranje-Vrystaat.

FEATHER N T

1979. Value correlates of conservatism. *Journal of Personality and Social Psychology* 37: 1617-30.

1980. Conservatism, acquiescence, and the effects of sample heterogeneity. *Australian Journal of Psychology* 32(1): 11-16.

FOSTER D

1993. *Sosiale sielkunde*. Louw & Edwards (reds) 1993: 771-831.

FOSTER J J & I PARKER

1999. *Carrying out investigations in psychology: methods and statistics*. Leicester: BPS Books.

GILLIES J & S CAMPBELL

1985. Conservatism and poetry preferences. *British Journal of Social Psychology* 24: 223-7.

GODESELL G

1976. *Cross-cultural differences in cognitive flexibility, 1: Theory and hypotheses for proposed research* (Special Report Personnel 242). Johannesburg: National Institute for Personnel Research.

1979. *An investigation into cognitive flexibility among educated black and white groups* (Special Report Personnel 272). Johannesburg: National Institute for Personnel Research.

HEAVEN P C L

1978. The social attitudes of a group of South African children. *South African Journal of Psychology* 8: 30-4.

1979. The internal consistency of Wilson's Conservatism scale. *Journal of Social Psychology* 109: 143-4.

1982. *Houdings*. Pretoria: Human & Rousseau.

HENNINGHAM J P

1997. A short scale of economic conservatism. *Psychological Reports* 81: 1019-24.

HINZE T, J DOSTER & V C JOE

1997. The relationship of conservatism and cognitive-complexity. *Personality and Individual Differences* 22(2): 297-8.

HONDERICH T

1990. *Conservatism*. Boulder, Calif: Westview Press.

HUYSAMEN G K

1986. *Sielkundige meting: 'n inleiding*. Pretoria: Academica.

1993. *Metodologie vir die sosiale en gedragswetenskappe*. Halfweghuis: Southern.

ISEN A.M. & K A DAUBMAN

1984. The influence of affect on categorization. *Journal of Personality and Social Psychology* 47: 1206-17.

JOE V C

1974. Personality correlates of conservatism. *Journal of Social Psychology* 93: 309-10.

1984. Factor analysis of the conservatism scale. *Journal of Social Psychology* 124: 175-8.

- JOE V C, R N JONES & P M MILLER
1981. Value pattern of a conservative. *Personality and Individual Differences* 2: 25-9.
- JONES K & D J DAY
1996. Cognitive similarities between academically and socially gifted students. *Roeper Review* 18(4): 270-3.
- KAHN B E & A M ISEN
1993. Variety seeking among safe, enjoyable products. *Journal of Consumer Research* 20: 257-70.
- KANEVSKY L & S RAPAGNA
1990. Dynamic analysis of problem-solving by average and high ability children. *Canadian Journal of Special Education* 6: 15-30.
- KAPLAN H I & B J SADOCK
1998. *Synopsis of psychiatry: behavioral sciences/clinical psychiatry*. 8th ed. Baltimore: Lippincott Williams & Wilkins.
- KATZ Y
1987. Conservatism of South African whites. *Journal of Social Psychology* 127(3): 215-7.
- KATZ Y & M RONEN
1986. A cross-cultural validation of the Conservatism Scale in a multi-ethnic society: the case of Israel. *Journal of Social Psychology* 126(4): 555-7.
- KERLINGER F N
1984. *Liberalism and conservatism: the nature and structure of social attitudes*. Hillsdale, New Jersey: Erlbaum.
- KIRTON M J
1978. Wilson and Patterson's Conservatism Scale: a shortened alternative form. *British Journal of Social and Clinical Psychology* 17: 319-23.
- KLITSCH M
1994. Behaviour change and AIDS. *Family Planning Perspectives* 26(1): 2-6.
- KNAPP M L & G R MILLER (eds)
1994. *Handbook of interpersonal communication*. Beverley Hills, Calif: Sage.
- LOUW D A
1993. Intelligensie. Louw & Edwards (reds) 1993: 335-85.
- LOUW D A & D J A EDWARDS (reds)
1993. *Sielkunde: 'n inleiding vir studente in Suider-Afrika*. Johannesburg: Lexicon Uitgewers.
- LOUW D A, D M VAN EDE & A E LOUW (reds)
1993. *Menslike ontwikkeling*. 3de uitg. Kaapstad: Kagiso Tersiër.
- MALTBY J
1997. The concurrent validity of a short measure of social conservatism among English students. *Personality and Individual Differences* 23(5): 901-3.

MALTBY J & J PRICE

1999. Conservatism and defense style. *Journal of Genetic Psychology* 160(4): 389-96.

MARTIN M M & C M ANDERSON

1998. The cognitive flexibility scale: three validity studies. *Communication Reports* 11(1): 1-9.

MARTIN M M & R B RUBIN

1995. A new measure of cognitive flexibility. *Psychological Reports* 76: 623-6.

MCCROSKEY J C & V P RICHMOND

1996. *Fundamentals of human communication*. Prospect Heights, Illinois: Waveland Press.

MEHRABIAN A

1996. Relations among political, personality and psychopathology assessed with new measures of libertarianism and conservatism. *Basic and Applied Social Psychology* 18(4): 469-91.

MEYER W F

1998. Basiese konsepte van die ontwikkelingsielkunde. Louw *et al* (reds) 1993: 3-39.

MULLER J Z

2000. Dilemmas of conservatism. *Public Interest* 139: 50-64.

NISBET R

1986. *Conservatism: dream and reality*. Milton Keynes: Open University Press.

OLIVIER A

1984. *Die kreatief begaafde kind*. Pretoria: HAUM.

PARKS M R

1994. Communication competence and interpersonal control. Knapp & Miller (eds) 1994: 589-620.

PIENAAR J M

2002. Die verband tussen konserwatisme en psigologiese welstand by adollesente. Ongepubl PhD proefskrif in Sielkunde. Bloemfontein: Universiteit van die Vrystaat.

PLUG C, D A P LOUW, L A GOUWS & W F MEYER

1997. *Verklarende en vertalende sielkundewoordeboek*. 3de uitg. Johannesburg: Heinemann.

POTGIETER D

2002. Bomme: die ses gesoek. *Rapport* 10 November 2002: 1.

RADFORD J & A BURTON

1974. *Thinking: its nature and development*. London: John Wiley.

RIEMANN R, C GRUBICH, S HEMPEL, S MERGL & M RICHTER

1992. Personality and attitudes towards current political topics. *Personality and Individual Differences* 15(3): 313-21.

SAS INSTITUTE

1985. *SAS user's guide: statistics version*. 5th ed. Cary, North Carolina: SAS Institute.

SCRUTON R

1984. *The meaning of conservatism*. 2nd ed. London: Macmillan.

Greeff *et al*/Konservatisme en kognitiewe buigsamheid

- SEEPE J
2002. Regses wil feestyd glo ont-
wrig. *Rapport* 17 November: 2.
- SMITH E R & D M MACKIE
1995. *Social psychology*. New York:
Worth.
- SPIRO R J, P J FELTOVICH,
M I JACOBSON & R L COULSON
1998. Cognitive flexibility, con-
structivism, and hypertext: random
access instruction for advanced
knowledge acquisition in ill-
structured domains.
<[http://www.ilt.columbia.edu/ilt/
papers/Spiro.html](http://www.ilt.columbia.edu/ilt/papers/Spiro.html)>
- SPSS INCORPORATED
1983. *SPSS user's guide*. New York:
McGraw-Hill.
- STEVENS G & R LOCKHAT
1997. 'Coca-Cola kids' — reflec-
tions on black adolescent identity
development in post-apartheid
South-Africa. *South African Journal
of Psychology* 27: 250-7.
- STEYN H S
1999. *Praktiese beduidendheid: die
gebruik van effekgroottes*. Potchef-
stroom: Publikasiebeheer Komitee,
PU vir CHO.
- TAYLOR S E, L A PEPLAU &
D O SEARS
1994. *Social psychology*. 8th ed.
Englewood Cliffs, New Jersey:
Prentice-Hall.
2000. *Social psychology*. 10th ed.
Englewood Cliffs, New Jersey:
Prentice-Hall.
- WALLACE J M & T A FORMAN
1998. Religion's role in promoting
health and reducing risk among
American youth. *Health Education
and Behavior* 25(6): 721-41.
- WILSON G D
1973a. A dynamic theory of conser-
vatism. Wilson (ed) 1973: 257-66.
1973b. Development and evaluation
of the C-Scale. Wilson (ed) 1973:
49-70.
1973c. The concept of conservatism.
Wilson (ed) 1973: 3-16.
1973d. The temperamental basis of
attitudes. Wilson (ed) 1973: 187-96.
- WILSON G D (ed)
1973. *The psychology of conservatism*.
London: Academic Press.
- WINNAAR J G
1989. Kognitiewe soepelheid en
didakties-effektiewe leergeleenthede
in onderwyseropleiding. Ongepubl
DEd proefskrif in Onderwyskunde.
Johannesburg: Randse Afrikaanse
Universiteit.